

Föräldrars ledarskap

Barn behöver ledarskap, och det är vi vuxna som måste leda. Frågan är hur vi kan leda utan att kränka barnets integritet?

Yngre barn behöver vänlig och empatisk vägledning. Tonåringar behöver sparring. Äkta dialog med barnen, och barnens reaktioner på oss, ger oss den vägledning vi behöver. Vägledning är inte vad vi säger utan vad vi gör. Hur vi relaterar och interagerar, vad vi visar och inte visar, våra reaktioner, våra känslor och vårt humör.

Målet är att barnets personlighet utvecklas gynnsamt. Att barnet utvecklas maximalt känslomässigt, intellektuellt, psykiskt och fysiskt. Att överföra samhällets kultur och mina egna värderingar, så att barnet kan växa upp och fungera bra med andra och därmed få ut mesta möjliga av sitt liv. Facit får vi i hur barnet relaterar till andra.

Kvaliteten på familjens relationer är vårt viktigaste instrument för fostran, och den kan bara vi - inte våra barn - ta ansvar för. Jag har ansvar för mina relationers kvalitet, liksom för atmosfären och stämningen i familjen. Mina redskap är:

1. Likvärdighet

- Ta barnen på allvar. Vem är denna människa jag har framför mig just nu?
- Uppmärksamma barnens behov, önskningsar, tankar, reaktioner och individualitet.
- Inkludera barnen och deras behov och önskningsar i familjen. Dessa är lika mycket värda och har samma rätt att finnas och bli beaktade som mina egna.

2. Avgränsa och visa vem jag är, och hjälpa barnet göra detsamma. Barn testar inte gränser, de försöker ta reda på vem vi är. En känsla av att jag är en tjänare utan eget liv skapar bitterhet och besvikelse och motverkar en god atmosfär i familjen. Jag måste värna mig själv, mina behov och min integritet för att inte sprida dålig stämning i familjen. För att detta ska vara möjligt måste jag veta vem jag själv är; vad jag behöver och var mina gränser går. För att vara tydlig, visa vem jag är och stå för det behöver jag:

- Autenticitet, vara äkta, visa vem jag är.
- Personlig auktoritet. Rollbetingad auktoritet, att tro att jag har auktoritet bara för att jag är förälder, duger inte idag.
- Ett personligt språk. Jag vill..., jag tycker om...
- Ta personligt ansvar, dvs ta ansvar för mig själv, mina tankar, mina känslor, mina handlingar och min inverkan på andra.

Dessa fyra beteenden - äkthet, personlig auktoritet, personligt språk och personligt ansvar - är grundpelarna i mitt föräldraledarskap.

Att sparra tonåringar

Jag har nu inte längre makt att påverka beteendet på samma vis som tidigare. Jag gör klokt i att istället glädja mig åt och njuta av resultatet av de första tretton årens arbete och kärlek. Vad min tonåring behöver mer än något annat är att känna min uppskattning, att jag accepterar och älskar henne precis som hon är.

Jag är fortfarande jätteviktig för min tonåring, även om hon kanske inte alltid betar sig som om så vore fallet. Även om kommunikationen verkar ha upphört att fungera måste jag fortsätta kommunicera och söka nya vägar för kommunikationen.

Fokusera främst på inre kvaliteter, och endast till mindre del på sociala attribut (kläder, musik, make-up, vänner osv). För vännerna är vanligen mest fokuserade på de yttre attributen, vilket inte hjälper tonåringen att känna sig sedd och accepterad som den hon är på djupet.

Jag kan prata öppet och säga nästan vad som helst, bara det inte framförs på ett sätt som är nedlåtande, mästrande, kritiserande, självupptaget, hotande, vädjande eller kategoriserande.

En tonåring avskyr

- När jag oroar mig för mycket.
- Att definieras och kategoriseras.
- Att bli mästrad.
- Att bli misstrodd och kontrollerad.
- Brist på respekt för sina gränser och sitt privata liv. Det är bra att vara intresserad men inte att fråga ut henne.
- När föräldrar bråkar på henne. Hon tror att det är hennes fel.

En tonåring behöver

- Att vi litar på henne. Viket innebär att vi litar på att hon kommer att göra så gott hon kan med de kort hon tilldelats, *inte* att hon alltid kommer att göra vad jag vill eller tycker är det rätta.
- Empati.
- Intresse.
- Ovillkorad kärlek.
- Motstånd.
- Erkänsla för den hon är, att inte bedömas och dömas utifrån vem jag tycker att hon *borde* vara.

Det bästa alternativet för kommunikation med min tonåring är *sparring*.

- Maximalt motstånd när tonåringen gör, säger eller beslutar saker som jag tycker är dåliga eller inte det bästa för henne.
- Jag måste vara ansvarig för mig själv för att detta ska vara möjligt. Vilket innebär att jag tar ansvar för mina värderingar, känslor, tankar och reflektioner.

- I ansvaret ligger att jag *uttrycker* mina värderingar och känslor. Då förmedlar jag var jag står, och dessutom är jag en förebild för tonåringen som själv är fullt upptagen med att bli personligt ansvarig för *sina* tankar, känslor, handlingar och värderingar.
- Barnuppfostran i yngre år är egentligen en extrem form av grupptryck. Paradoxalt, eftersom jag vill att mitt barn ska lära sig att stå emot grupptryck och följa sin egen väg. Det är därför erövrandet av det personliga ansvaret är så viktigt. En tonåring som uttrycker sina tankar och fattar sina beslut tränar på att inte ge efter för grupptrycket.
- När min tonåring till exempel vill gå på ett party behöver hon höra vad jag tycker. Det underlättar för henne att fatta sitt beslut. Jag är en viktig del av hennes beslutsprocess, förutsatt att jag uttrycker mig på ett bra sätt och inte försöker bestämma. Inled diskussionen med att säga att du bara är konsult; du vill gärna säga vad du tycker och höra hur tonåringen själv tänker, men hon kommer själv att få fatta beslutet.
- Sparring är inte samma sak som kontroll. Alla människor ogillar och motsätter sig att bli kontrollerade och gör ofta t o m det motsatta till det den andre vill bara för att hävda sitt oberoende.
- Alternativet till kontroll - som kommer från någon annan - är ansvarstagande - som kommer från en själv.
- Det är viktigt att vara medveten om att det finns två former av ansvar. Personligt ansvar innebär att vi tar ansvar för oss själva och det som är vårt. Socialt ansvar innebär att hjälpa andra ta *sitt* personliga ansvar. Föräldraskap innebär ett socialt ansvar men inte att vi ska ta över barnets och senare tonåringens personliga ansvar. Vi behöver stötta barnet i att utveckla sitt personliga ansvarstagande.
- En normal tonåring kan *ta ansvar för* - inte bara klara av - att tvätta, sköta sina kläder, handla och laga mat, sköta sovtider och att stiga upp, städa, sköta sin utbildning, transportera sig utan vår hjälp. Men för somliga föräldrar är detta det enda sättet de vet att älska och bry sig om sitt barn, och då låter de kanske inte barnet ta sitt personliga ansvar vilket försämrar barnets möjligheter på sikt. Be om lov innan du eventuellt tillfälligt hjälper ditt barn med något som barnet faktiskt klarar av själv.
- När jag börjar känna mig irriterad över saker jag gör åt mitt barn är det dags att lämna över ansvaret till barnet. Förklara helt enkelt, utan anklagande tonfall, att du inte tycker att det är roligt längre och att du därför nu återlämnar ansvaret till barnet. Jag hjälper därmed barnet att växa upp, samtidigt som jag ger barnen en förebild för framtida bruk. När jag överlämnar ansvaret till mitt barn så ger jag ju ett exempel genom att själv ta mitt personliga ansvar.
- Kritisera inte ditt barn för att hon blivit beroende av den service du gett henne. Det är ditt ansvar!
- Undersök när du är frustrerad över ditt barns beteenden huruvida det faller under ditt sociala ansvar eller barnets personliga ansvar, och fatta ditt beslut om vad du ska göra utifrån det.

- Barn bör förväntas göra sin del av arbetet hemma. De blir annars ensamma, olyckliga, och förmodligen odrägliga. Den som inte bidrar förlorar sin personliga värdighet. Men förvänta dig inte att tonåringen ska inse det och vilja hjälpa till. Klargör bara att detta är vad du vill och förväntar dig. Var tydlig, personlig och konkret med vad du vill.

Michael Ragne, med inspiration av Jesper Juul, 2010